

against journalists in the context of their implementation in domestic legislation. It was established that the protection of journalists was recognized as one of the basic priorities of the EU's criminal law policy for 2022. Under current EU law, public authorities are required to protect freedom of expression and the safety of journalists by providing an appropriate legal environment, taking criminal offenses against journalists seriously, severely prosecuting those responsible for any attack, and ensuring proper investigation and follow-up, including the application of effective, proportionate and convincing sanctions.

Keywords: EU legislation, criminal law policy, EU criminal law policy, criminal offense, qualification of criminal offenses, criminal law protection of journalists' activities, information environment, violence, illegal influence on journalists.

Ломага Ю.Т.

СИСТЕМА НОРМ ПРО УМИСНЕ ВБИВСТВО У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ ЯК ЮРИДИКО-ТЕХНІЧНА ПЕРЕДУМОВА ПРОБЛЕМ КВАЛІФІКАЦІЇ ЇХ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ

УДК 343.6

Постановка проблеми. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) містить достатньо розгалужену систему нормативно-правових положень, які регламентують відповідальність за різні види вбивств. При цьому законодавець використовує різні прийоми опису ознак складів вбивств, частина яких стає нічим іншим як юридико-технічною передумовою виникнення проблем майбутньої кримінально-правової оцінки вчиненого вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями. Розгляд системи норм про умисне вбивство у КК України допоможе визначити виправданість використанням законодавцем тих прийомів юридичної техніки, які здатні створити потенційні проблеми правозастосування.

Метою цієї статті є висвітлення системи норми про умисне вбивство у КК України та особливостей її нормативної регламентації як юридико-технічної передумови проблем кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів. У статті буде зроблено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів

вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки.

Стан дослідження. Проблеми системного викладу норм про умисні вбивства у кримінальному праві висвітлювалися у роботах Л.П. Брич, С.В. Бородіна, В.К. Грищука, М.П. Короленка, Н.Є. Маковецької, А.А. Музики, В.О. Навроцького, Г.З. Яремко. При цьому кожен з наведених вчених розглядав відповідну проблематику під власним кутом зору, що не повною мірою відображає мету, окреслену у цій публікації. Так, С.В. Бородін розглядав систему норм про вбивства у контексті відповідальності за злочини проти життя та здоров'я особи. В.К. Гришук та Н.Є. Маковецька у порівняльно-правовому аспекті. Л.П. Брич видами вбивств ілюструвала розроблену нею теорію розмежування складів злочинів, а Г.З. Яремко – виокремлювала так звану «асоціацію кримінально-правових норм» про умисні вбивства. Проте у жодному із опрацьованих дослідженнях не ставилося питання саме під кутом зору потреби розгляду системи норми про умисні вбивства як юридико-технічної передумови можливості кваліфікації їх за сукупністю злочинів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто визначитись із змістом поняття, система видів якого розглядатиметься у цій роботі. Йдеться про поняття «вбивство». Ч.1 ст. 115 КК України містить, як видається, базове нормативне визначення цього поняття: вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Виокремлення ознак цього поняття та видів, з яких складатиметься система норм про вбивства, повинно ґрунтуватись саме цьому нормативному визначенні. По-перше, це визначення закріплене у тексті КК України, є частиною кримінального законодавства, а отже, обов'язковим для застосування, а по-друге, воно цілком адекватно відображає досліджуване явище, містить всі необхідні істотні ознаки цього поняття. У цьому аспекті дещо дивним видається упущення із визначення окремих елементів, які зустрічаються у кримінально-правовій літературі. Так, у Великій українській юридичній енциклопедії відповідна стаття «Вбивство умисне» містить визначення, в якому не відзначено, що смерть заподіюється іншій людині й використана конструк-

ція «позбавлення життя», а не «заподіяння смерті», що хоча й є близькими за змістом, але не тотожними [1, с.35].

Першим і на перший погляд цілком очевидним, є питання про належність до вбивств кримінального правопорушення, передбаченого ст. 119 КК України «Вбивство через необережність». Законодавець і це посягання називає «вбивством», проте чи є для цього належні підстави? Очевидно, ні. Із урахуванням нормативного визначення поняття «вбивства», передбаченого ч.1 ст. 115 КК України всі випадки правомірного або необережного заподіяння смерті іншій людині повинні визнаватися чимось іншим, але точно не вбивством. Виникає законодавча суперечність, яка, не дивлячись на те, що існує із 2001 року, нормативно не усувається та надалі продовжує вносити сум'яття у розуміння цього поняття. Якщо деталізувати, то йдеться про те, що ст. 119 КК України, яка буквально і у назві, і у змісті встановлює кримінальну відповідальність за вбивство через необережність. Цю суперечність помітив ще у 2001 році В.К. Грищук, який зазначив, що якщо підставити наведене у ч. 1 ст. 115 КК України визначення в назву та диспозицію ч. 1 ст. 119 КК України, то отримаємо: «умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, вчинене через необережність» [2, с.147-153].

А.І. Перепелиця також помічає, що до числа вбивств віднесено тільки умисний злочин проти життя, оскільки у ч. 1 ст. 115 КК України вбивство визначається як умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині. Тому заподіяння смерті з необережності вбивством не є і утворює самостійний склад злочину (ст. 119 КК України). Разом з тим, пише автор, неможна погодитися з використанням в назві цієї статті та при описі злочину передбаченого нею словосполучення «вбивство через необережність». Це суперечить вище вказаному визначенню поняття вбивства. Тому дане словосполучення слід замінити на слова «заподіяння смерті через необережність», як це зроблено, наприклад в КК РФ (ст. 109) [3, с.9-10]. Погоджується з такою позицією і А.А. Музика, акцентуючи увагу на тому, що необхідно реконструювати ст. 119 КК України, оскільки вбивством має визнаватися лише умисне діяння [4, с.16]. Більш радикально до чинного формулювання ст.

119 КК України ставиться Короленко М.П., який вважає, що з метою перешкоджання уникнення законного покарання особами, які будуть використовувати недосконалість КК України, необхідно виключити із нього ст. 119 «Вбивство через необережність» як зайву і шкідливу для розвитку правової держави [5, с. 188].

Наведені міркування є очевидними та цілком справедливими. Не даремно у проєкті КК України, розробленому робочою групою, створеною Указом Президента України у розділ 4.1. Злочини проти життя людини включено дві різні статті: 4.1.5. Вбивство та 4.1.6. Необережне спричинення смерті [6].

Таким чином, у цій роботі ми будемо розуміти під вбивством лише і виключно умисне заподіяння смерті іншій людині. Зрозуміло, що за наявності чинної редакції КК це може внести певні незручності, тому у потрібних випадках використання термінології буде спеціально обумовлене. Такий підхід дає можливість вилучити з предмету дослідження всі кримінально-правові норми, в яких встановлено відповідальність за заподіяння смерті через необережність, а їх у чинному КК є досить багато.

Видається, що є всі підстави погодитись із вченими, які на підставі аналізу нормативного визначення вбивства виокремлюють такі його ознаки:

- 1) умисел;
- 2) протиправність;
- 3) заподіяння смерті іншої людини [7, с.249].

Кожна з цих ознак має свій визначений зміст та значення для виокремлення системи норм про вбивства за КК України. Так, наявність в особи умислу варто розуміти у контексті змісту умислу, визначеного у ст. 24 КК України «Умисел і його види».

Дещо складнішим є розуміння ознаки протиправності вбивства. Традиційно зміст протиправності у понятті вбивства виводять із поняття кримінального правопорушення та ознак, що йому притаманні. За такого підходу протиправність виражається у передбачені того чи іншого діяння у Особливій частині КК України. Зазначається також, що виділення законом кримінальної протиправності як обов'язкової ознаки кримінального правопорушення є конкретним вираженням принципу законності в кри-

мінальному праві: кримінальній відповідальності та покаранню підлягає лише особа, що вчинила таке суспільно небезпечне діяння, яке передбачено законом як кримінальне правопорушення, вичерпний перелік яких міститься в Особливій частині КК України [8, с.389-390]. Видається, що таке розуміння кримінальної протиправності є дещо обмеженим із урахуванням чинної редакції КК України, де законодавець цей термінологічний зворот використовує і у інших цілях: «обставини, які виключають кримінальну протиправність» або «кримінально-протиправний намір» тощо. У зв'язку із наведеним, більш обґрунтованою видається позиція Ю.В. Бауліна, який запропонував використати підхід, який існує у сучасній німецькій кримінально-правовій науці. Відповідно до цього підходу, протиправним визнається діяння, якщо воно: 1) протирічить правовому порядку; 2) якщо відсутні обставини, що виключають протиправність діяння. Автор зазначає, що доктринальне визначення вбивства може бути сформульоване як «протиправне умисне позбавлення життя іншої особи, вчинене суб'єктом злочину за відсутності обставин, що виключають протиправність такого діяння». Іншими словами, протиправність як ознака вбивства знаходить своє місце поза межами складу вбивства, поряд із цим складом [9, с.18-19].

Щодо заподіяння смерті іншій людині, то за цією ознакою вбивство можна відмежувати від такого кримінального правопорушення, як «Доведення до самогубства», у якому посягання на своє життя здійснює потерпіла особа.

Враховуючи наведене вище, вважаємо за можливе до системи норм, які встановлюють відповідальність за умисне вбивство, віднести всі норми, в яких закріплено посягання, які містять наведені вище ознаки.

Зрозуміло, що насамперед йдеться про норми, відображені у статтях розділу II Особливої частини КК України, які встановлюють відповідальність власне за умисні вбивства: ст. 115 КК України «Умисне вбивство»; ст. 116 КК України «Умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання»; ст. 117 КК України «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини»; ст. 118 КК України «Умисне вбивство при перевищенні меж

необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення».

Щодо норм, які об'єктивовані у статтях інших розділів Особливої частини КК України, то виокремлення серед них тих, що передбачають відповідальність за вбивство зустрічається із певними складнощами.

Як зазначила Л.П. Брич, позначення суспільно небезпечного наслідку у вигляді смерті людини у різних статтях Особливої частини КК України характеризується розмаїттям термінів: «смерть» (ч. 1 ст. 115), «смерть пацієнта» (ч. 1 ст. 141), «смерть потерпілого(-ої)» (ч. 2 ст. 134; ч. 3 ст. 136 КК; ч. 2 ст. 286; ст. 287; ст. 288; ч. 3 ст. 314; ч. 2 ст. 414), «смерть неповнолітнього» (ч. 2 ст. 137), «смерть хворого» (ч. 2 ст. 139 КК), «смерть особи» (ч. 3 ст. 135; ч. 2 ст. 381), «вбивство» (ст. 116; 117; 118; 119; ст. 348; ст. 379; ст. 400; ч. 4 ст. 404; ч. 2 ст. 438; ст. 443), «самогубство» (ч. 1 ст. 120), «загибель людей» (ч. 3 ст. 110; ч. 3 ст. 161; ч. 2 ст. 194; ст. 196; ст. 236; ст. 237; ч. 2 ст. 238; ч. 3 ст. 2391; ч. 2 ст. 240; ч. 2 ст. 241; ч. 2 ст. 242; ч. 2 ст. 243; ч. 2 ст. 245; ч. 5 ст. 260; ст. 264; ч. 3 ст. 265; ч. 3 ст. 2651; ч. 2 ст. 267; ч. 2 ст. 270; ч. 2 ст. 271; ч. 2 ст. 272; ч. 2 ст. 273; ч. 2 ст. 274; ч. 2 ст. 275; ч. 3 ст. 276; ч. 3 ст. 277; ч. 3 ст. 278; ч. 3 ст. 279; ч. 3 ст. 280; ч. 3 ст. 281; ч. 3 ст. 282; ч. 2 ст. 283; ст. 291; ч. 3 ст. 292; ч. 2 ст. 294; ч. 2 ст. 326; ч. 2 ст. 347; ч. 2 ст. 351; ч. 2 ст. 378; ч. 2 ст. 399; ч. 2 ст. 412; ст. 439; ст. 446), «загибель кількох осіб» (ч. 3 ст. 286; ч. 2 ст. 415), «загибель потерпілого» (ч. 1 ст. 415 КК), «загибель людини» (ч. 3 ст. 258). Стосовно деяких складів злочинів смерть людини не названа прямо, а, як прийнято вважати, охоплюється такими категоріями суспільно небезпечних наслідків, як особливо тяжкі наслідки (ч. 4 ст. 152; ч. 3 ст. 153), чи тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 147; ч. 2 ст. 364; ч. 2 ст. 365; ч. 2 ст. 366) [10, с. 562].

Аналіз наведеного підходу, дає можливість побачити, що у всіх перерахованих кримінальних правопорушеннях наявна як умисна, так і необережна форма вини і у більшості випадків життя людини у них виступає додатковим безпосереднім об'єктом. Вбивством усіх їх назвати не можна. Вбивством можна назвати

лише ті посягання, які містять виокремлені вище ознаки: є умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині.

Враховуючи наведене, варто підтримати позицію С.Д. Бережного, який із урахуванням місця розташування норм про умисні вбивства у КК України пропонує поділяти їх на ті, що передбачені у Розділі II Особливої частини КК України (ст.ст. 115–118) та умисні вбивства, передбачені в інших розділах (ст.ст. 112, 348, 379, 400, ч. 4 ст. 404, ч. 2 ст. 438, ст. 443) [11, с. 23].

Більш детальну класифікацію умисних вбивств пропонує у своїй дисертації Н.Є. Маковецька. Авторка зазначає, що найбільш поширеним критерієм для класифікації вбивств є ступінь їх тяжкості. За ступенем тяжкості можна виділити наступні види вбивства: 1) вбивство без обтяжуючих і без пом'якшуючих обставин – основний склад умисного вбивства або просте вбивство; 2) вбивство при обтяжуючих обставинах – кваліфіковане вбивство; 3) вбивство при пом'якшуючих обставинах – привілейоване вбивство. Крім того, вчена небезпідставно стверджує, що в залежності від того, яке місце займають суспільні відносини щодо охорони життя в об'єкті злочину можна виділити загальні види вбивства та спеціальні види вбивства. До загальних видів вбивства авторка відносить вбивства, де життя людини є єдиним безпосереднім об'єктом злочину чи основним об'єктом злочини. До спеціальних, відповідно – вбивства, де життя є додатковим безпосереднім об'єктом злочину, який, однак, є для законодавця пріоритетним об'єктом кримінально-правової охорони, оскільки саме для охорони життя конкретних категорій потерпілих були створені відповідні спеціальні норми [12, с.35,38].

Погоджуючись в цілому із наведеними класифікаціями, відзначимо, що вони не відображають системних властивостей їх елементів, їх взаємозв'язку та взаємовпливу під час застосування відповідних норм, що із очевидністю впливатиме на вирішення питань адекватної кримінально-правової оцінки вчинених вбивств. Саме тому видається необхідним звернути увагу на вироблену Г.З. Яремко концепцію «асоціації кримінально-правових норм». Так вчена, пропонує використовувати у кримінальному праві таку теоретико-правову категорію, як асоціація норм,

розуміє під нею власне системи заборонних норм, елементами якої виступають функціонально пов'язані між собою генеральна (основна) та одна чи декілька варіантних щодо неї норм, або ж декілька варіантних норм, що цілісно забезпечують диференціювану охорону спільного безпосереднього (основного чи додаткового у складі складного) об'єкта від посягань, які характеризуються спільними визначальними ознаками, залежно від ступеня їх суспільної небезпеки [13].

Вчена запропонувала використати цю конструкцію щодо тих норм, які передбачають відповідальність за вбивство і наводить виокремлену асоціацію норм про вбивство в КК України: ст. 112; ст. 115; ст. 116, ст. 117; ст. 118; ч. 3 ст. 258; ч.ч. 2, 3 ст. 265; ч.ч. 2, 3 ст. 2651; ст. 348; ст.ст. 379; 400; ч. 4 ст. 404; ч. 2 ст. 438; ч. 2 ст. 439; ст. 442; ст. 443. Поряд з цим відзначаючи, що окремі з таких норм виділені штучно, необґрунтовано, а тому повинні бути виключені: ст. 112; ч. 2 ст. 265 – в частині незаконного поводження з радіоактивними матеріалами, вчиненого з метою спричинення загибелі людей; ч. 3 ст. 265 – в частині дій, передбачених частиною другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей; ч. 2 ст. 2651 – щодо незаконного виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію, вчиненого з метою спричинення загибелі людей; ч. 3 ст. 2651 – щодо дій, передбачених частиною другою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людей; ст. ст. 348; 379; 400; ч. 4 ст. 404; ч. 2 ст. 439 – в частині, якщо діяння спричинило загибель людей; ст. 442 – щодо геноциду у формі позбавлення життя членів національної, етнічної, расової чи релігійної групи, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення; ст. 443 [13].

Варто, звісно, позитивно оцінити виокремлену Г.З. Яремко асоціацію норм про вбивство як підхід та конструкцію, що є досить зручною для використання у теорії кримінального права, у зв'язку із спрямованістю на систематизацію кримінально-правових норм, а отже на простіше розуміння їх багатоманітності. Щоправда виникає питання щодо об'єму зазначеної асоціації. Іншими словами, чи дійсно вона включає в себе усі наявні у КК норми

про вбивства, а можливо їх загальна кількість повинна бути меншою або більшою, ніж це запропоновано у представленій моделі.

З цього приводу, Л.П. Брич вказує, що пропагуючи введення в науковий обіг не вживаного раніше у кримінальному праві поняття «асоціація кримінально-правових норм», саме як асоціацію норм про вбивство Г.З. Яремко включила в це об'єднання кримінально-правових норм норми не про всі злочини, що мають наслідком смерть людини, а лише умисні, ті, де відповідні правовідносини є єдиним для них безпосереднім об'єктом, тобто лише тими відносинами, які даними злочинами завжди порушуються чи ставляться в небезпеку порушення [10, с. 558].

Підтримуючи раніше висловлену позицію, відзначимо, що критерієм включення норм у систему норм про умисні вбивства є наявність у описаних у них кримінальних правопорушеннях всіх необхідних істотних ознак власне вбивства. Якщо стосовно протиправності та спрямованості проти життя іншої особи ні у теорії кримінального права, ні у практиці застосування КК проблем здебільшого не виникає, то щодо суб'єктивних ознак, не все так очевидно. Зрозуміло, якщо у статті Особливої частини КК описано склад кримінального правопорушення, у якому ставлення до смерті потерпілої особи є необережним, таку норму віднести до системи норм про вбивства не можна. Однак, законодавець часом конструює склади і описує їх у КК України із використанням таких юридико-технічних прийомів, які не дають можливості чітко визначити форму вини у ставленні до наслідків у вигляді смерті особи. І якщо стосовно згаданих тут ст. ст. 265 та 2651 КК України системне їх тлумачення дає можливість стверджувати наявність умислу на заподіяння смерті, а санкція відповідних частин 3 цих статей дає підстави для зворотного висновку, то в інший нормах – ситуація протилежна. Так, наприклад, ч.3 ст. 110 КК України передбачає відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканість України, які призвели до загибелі людей. Конструкція, застосована законодавцем є звичною для випадків, в яких передбачається необережне ставлення до наслідків у вигляді смерті. Проте санкція цієї частини статті передбачає покарання у виді довічного позбавлення волі – покарання, характерного саме

для умисного посягання на життя. Аналогічна ситуація спостерігається і при конструюванні ч.3 ст. 3211 КК України «Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів, що спричинило смерть особи». Виникає закономірне питання, чи не передбачає законодавець у цих складах відповідальності за вбивство із, наприклад, непрямим умислом? Якщо так, то вбивство потерпілої особи буде охоплюватись ч.3 ст. 110 та ч.3 ст. 3211 КК України та додаткової кваліфікації за відповідною частиною ст. 115 КК не потребуватиме. Якщо ні, ми повинні будемо застосувати ще й ст. 115 КК України, кваліфікувавши вчинене за сукупністю відповідних злочинів.

Ще складніша ситуація виглядає із конструюванням ч.3 ст. 447 «Найманство». Законодавець, описуючи основний склад цього кримінального правопорушення у ч.1 ст. 447 вказує на можливості вчинення діянь, які не можуть за своєю природою полягати у безпосередньому заподіянні смерті потерпілому. Однак, ч. 3 цієї ж статті, що містить кваліфікований склад, пов'язує посилення відповідальності із ознакою «що призвели до загибелі людини». Оскільки санкція ч.3 ст. 447 передбачає довічне позбавлення волі, закономірно постає питання, чи потрібно, наприклад, поведінку, що полягає в успішному підбурюванні до вчинення вбивства додатково кваліфікувати поряд із ч.3 ст. 447 КК України, ще й за ч.4 ст. 27 – ч.1 ст. 115 КК України. Відповідь на це питання може ґрунтуватися лише на теоретичних уявленнях правозастосовувача і не впливатиме із положень чинного законодавства.

Іще інша ситуація виникатиме під час застосування ч.5 ст. 404 КК України. У цій кримінально-правовій нормі законодавець використав незвичний для конструювання статей Особливої частини юридико-технічний прийом: відповідне законодавче положення сформульоване як «дії, передбачені частинами другою, третьою або четвертою цієї статті, якщо вони були пов'язані з умисним вбивством начальника або іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби», а санкція, відповідно, передбачає довічне позбавлення волі. У зв'язку із може виникнути питання, чи охоплює ця норма фактичне умисне вбивство вказаного потер-

пілого, чи потребує кваліфікації додатково, наприклад за п.8 ч.2 ст. 115 КК України?

Висновки. Наведені запитання не мають відповідей, які б безпосередньо впливали із тексту КК України. Використання законодавцем невдалих юридико-технічних прийомів при конструюванні статей Особливої частини КК України, які містять систему норм про відповідальність за умисне вбивство, створює потенційні проблеми у застосуванні цих норм, стаючи під сумнів потребу кваліфікації вчинених посягань за сукупністю злочинів. У зв'язку із цим, доцільним видається внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України за сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть можливість адекватно кваліфікувати все вчинене і у випадку, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. У цьому випадку додатково особі може бути інкримінована норма, передбачена у відповідній частині ст. 119 КК України. Тут ми повністю поділяємо точку зору, яку з цього приводу висловлює В.О. Навроцький. На його думку, кардинальним вирішенням указаної проблеми є взагалі відмова законодавця від вказівки на наслідки, які полягають у заподіянні смерті одній чи кільком особам в диспозиціях статей КК України, які передбачені іншими розділами Особливої частини КК (крім розділу «Злочини проти життя і здоров'я»). Тоді заподіяння смерті завжди буде кваліфікуватись за сукупністю з відповідними статтями розділу II Особливої частини КК України. Це не лише спростить застосування кримінального закону, а й буде запорукою оптимізації санкцій, дасть змогу показати дійсно виключний, надзвичайний характер злочинів, пов'язаних із посяганням на життя особи [14, с. 47].

1. Гришук В.К., Маковецька Н.Є. *Вбивство умисне. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. т. 17 Кримінальне право / редкол. В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін. Харків: Право, 2017р. С.35-37.*

2. Гришук В. К. Вбивство через необережність за Кримінальним кодексом України 2001 року. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Право. 2002. Вип.1. С. 147-153.
3. Перепелица А. И. Некоторые изменения в ответственности за посягательства на жизнь и здоровье личности по новому УК Украины. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : матеріали наук. практ. конф. (22-23 квітня 2004 р.). Київ, Харків : Юрінком Інтер, 2004. С. 9-13.
4. Музика А. А. Вбивство: деякі міркування щодо кримінально-правових досліджень в Україні (2001-2003 рр.). Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : матеріали наук. практ. конф. (22-23 квітня 2004 р.). Київ, Харків : Юрінком Інтер, 2004. С. 14-18.
5. Короленко М. П. Кваліфікація і класифікація умисних вбивств при обтяжуючих обставинах : Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2002. 203 с.
6. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>
7. Бережний С.Д., Бережний К.С. Основні підходи до визначення поняття «вбивство» в теорії кримінального права та за Кримінальним кодексом України. Університетські наукові записки. Хмельницький, 2011, №3 (39). С.246-254.
8. Каранікола О.П. Поняття та ознаки вбивства. Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том. 26 (65). 2013. №1. С.388-393.
9. Баулін Ю.В. Протиправність як ознака вбивств. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи: матеріали науково-практичної конференції (Харків, 22-23 квітня 2004 р.). Київ: Юрінком Інтер, 2004. С.18-19.
10. Брич Л .П. Теорія розмежування складів злочинів : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
11. Бережний С.Д. Відповідальність за умисне вбивство з корисливих мотивів за кримінальним законодавством України : монографія. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2011. 236 с.
12. Маковецька Н.С. Умисні вбивства за кримінальним правом України та Республіки Польща: юридичний аналіз складів злочинів. Дис. ...к.ю.н. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 233 с.

13. Яремко Г.З. Асоціації норм про вбивство в кримінальному законі України: законодавча доцільність чи недолугість? Часопис Академії адвокатури України. 2012. № 3. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/viewFile/290/311>
14. Навроцький В. О. «Загибель людей» як вид злочинних наслідків: проблеми встановлення змісту та кваліфікації. Кримінально-правова охорона життя та здоров'я особи : матеріали наук. практ. конф. (22-23 квітня 2004 р.). Київ, Харків : Юрінком Інтер, 2004. С. 44-47.
- Ломага Ю.Т. Система норм про умисне вбивство у Кримінальному кодексу України як юридико-технічна передумова проблем кваліфікації їх за сукупністю злочинів**

Стаття присвячена дослідженню проблем юридико-технічного викладу ознак складів умисних вбивств у системі норм про це посягання у Кримінальному кодексі України у аспекті їх впливу на потенційні проблеми кваліфікації за сукупністю кримінальних правопорушень. Кримінальний кодекс України містить достатньо розгалужену систему нормативно-правових положень, які регламентують відповідальність за різні види вбивств. При цьому законодавець використовує різні прийоми опису ознак складів вбивств, частина яких стає нічим іншим як юридико-технічною передумовою виникнення проблем майбутньої кримінально-правової оцінки вчиненого вбивства за сукупністю із іншими кримінальними правопорушеннями. Розгляд системи норм про умисне вбивство у КК України допоможе визначити виправданість використанням законодавцем тих прийомів юридичної техніки, які здатні створити потенційні проблеми правозастосування. Метою статті було висвітлення системи норми про умисне вбивство у КК України та особливостей її нормативної регламентації як юридико-технічної передумови проблем кваліфікації умисних вбивств за сукупністю злочинів. У статті буде зроблено спробу довести можливість спрощення опису ознак складів вбивств як засобу усунення проблем їх адекватної кримінально-правової оцінки. Викладене у роботі дає підстави для висновку про те, що використання законодавцем невдалих юридико-технічних прийомів при конструюванні статей Особливої частини КК України, які містять систему норм про відповідальність за умисне вбивство, створює потенційні проблеми у застосуванні цих норм, сталячи під сумнів потребу кваліфікації вчинених посягань за сукупністю злочинів. У зв'язку із цим, доцільним видається внесення до КК України таких змін, які б усували сумніви у потребі застосування загальної норми про вбивство, передбаченої відповідною частиною ст. 115 КК України за сукупністю із нормою про вчинене особою інше кримінальне правопорушення. Таке законотворче рішення дасть можливість адекватно кваліфікувати все вчинене і у випадку, якщо ставлення до наслідків у вигляді смерті з боку винної особи було необережним. У цьому випадку додатково особі може бути інкримінована норма, передбачена у відповідній частині ст. 119 КК України.

Ключові слова: юридична техніка, сукупність злочинів, умисне вбивство, система норм; особлива частина Кримінального кодексу.

Loмага Y.T. The system of norms on intentional homicide in the Criminal Code of Ukraine as a legal and technical prerequisite for the problems of their qualification according to the totality of crimes

The article is devoted to the study of the problems of the legal and technical description of the signs of premeditated murder in the system of norms about this offense in the Criminal Code of Ukraine in terms of their influence on potential problems of qualification for a set of criminal offenses. The Criminal Code of Ukraine contains a fairly extensive system of legal provisions that regulate responsibility for various types of murder. At the same time, the legislator uses various methods of describing the features of the composition of murders, some of which become nothing more than a legal and technical prerequisite for the emergence of problems in the future criminal-legal assessment of the committed murder in combination with other criminal offenses. A review of the system of norms on intentional homicide in the Criminal Code of Ukraine will help to determine the justification of the legislator's use of those techniques of legal technique that can create potential problems of law enforcement. The purpose of the article was to highlight the system of norms on intentional homicide in the Criminal Code of Ukraine and the peculiarities of its normative regulation as a legal and technical prerequisite for the problems of qualification of intentional homicides by the totality of crimes. An attempt will be made in the article to prove the possibility of simplifying the description of the features of the composition of murders as a means of eliminating the problems of their adequate criminal-legal assessment. The information presented in the work gives grounds for the conclusion that the legislator's use of unsuccessful legal and technical techniques in the construction of the articles of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, which contain a system of norms on responsibility for intentional homicide, creates potential problems in the application of these norms, calling into question the need to qualify the crimes committed offenses under a set of crimes. In this regard, it seems appropriate to introduce such changes to the Criminal Code of Ukraine that would remove doubts about the need to apply the general rule on murder, provided for in the relevant part of Art. 115 of the Criminal Code of Ukraine in combination with the norm on another criminal offense committed by a person. Such a legislative decision will make it possible to adequately qualify everything committed even if the attitude to the consequences in the form of death on the part of the guilty person was careless. In this case, the person may additionally be incriminated by the norm provided for in the relevant part of Art. 119 of the Criminal Code of Ukraine.

Ключові слова: юридична техніка, сукупність злочинів, умисне вбивство, система норм; особлива частина Кримінального кодексу.